

Karel Zeman pri práci na jednom zo svojich filmov.

Autor: Reprofoto - Ivan Pastor

Jeho *Cesta do pravěku* (1955), či *Vynález zkázy* (1958) podľa románu Julesa Verna neboli iba československými hitmi, ale prerazili aj v zahraničí. Geniálny Karel Zeman len s veľmi obmedzenými technickými prostriedkami natočil v päťdesiatych rokoch trikový film, kombinujúci bábky a hercov, ktorý ukazoval praveké zvieratá v pohybe, podľa maľovaných rekonštrukcií iného českého génia – maliara Zdeňka Buriana. Ako sa však k animácii a filmárčine dostal?

Karel Zeman sa narodil v Ostroměři pri Novej Páke 3. novembra 1910 v dome číslo 105, kde jeho otec vlastnil výrobu perleťových gombíkov (dnes je tam pamätná tabuľa). Vyštudoval obchodnú školu, ku ktorej si pridal kurz reklamného kreslenia, pracoval ako návrhár reklamných ateliérov a neskôr prešiel celú Európu, hlavne Francúzsko. V roku 1943 začal pracovať v zlínskom trikovom ateliéri, kde po vojne natočil svoj prvý krátky film *Vánoční sen* v spolupráci s Bořivojom Zemanom. Kolegovia, ale aj kritici naňho vždy spomínali ako na nesmierne milého a kultivovaného muža, ktorý skvele rozprával po francúzsky a kritikov sa nebál.

Dedičstvo odovzdal dcére Ludmile

Rodina Zemanovcov fungovala podľa tradičného modelu, kde sa manželka starala o rodinu a chod domácnosti a muž zarábala peniaze. Zoznámili sa u Baťu, a pani Zemanová sa po vydaji vzdala svojej vlastnej kariéry, aby podporila svojho muža. Bola vraj veľmi krásna a brali sa ešte počas vojny, pretože jej hrozilo totálne nasadenie na práce v Hitlerovej ríši.

Karel Zeman najprv pracoval u Baťu ako šéf propagácie a mal slušný plat, ibaže túžil po filme. Po nociach animoval rozprávky na kuchynskom stole, učil sa a nakoniec sa vzdal dobrého miesta a šiel pracovať do filmových ateliérov. Začiatky boli ťažké, so ženou žili v jednej izbe a ich podmienky boli bojové, aj keď sa im narodil syn.

VÝLET DO HISTÓRIE: Českého režiséra obdivoval aj Steven Spielberg

30. 10. 2010 06:00 | **Filmové triky, ktoré vymyslel, fascinovali mnohé československé generácie. Ich autor, režisér a výtvarník Karel Zeman, sa narodil pred sto rokmi.**

Ludmilu naučil všetky svoje triky.

Dcéra Karla Zemana Ludmila, mimochodom tiež slávna filmárka a hlavne ilustrátorka, ktorá žije v Kanade, si tohto roku v rozhovore pre český časopis Instinkt zaspomínala na detstvo a na otca. „Jeho štúdio sa mi strašne páčilo. Aj exteriéry nakrúcal otec okolo svojho ateliéru, pretože tam boli nádherné lúky... Točil celé leto, na žiadnu dovolenku sme nechodili.“ Ludmila chodila na strednú umeleckú školu a chcela ísť študovať niečo okolo filmu na FAMU. „Otec mi však povedal: Nie, pôjdeš ku mne na oddelenie, pretože iba tam sa naučíš robiť film. Bránila som sa, a že mal pravdu, som pochopila až v cudzine. Naučil ma všetko. Aj umývať stoly. Musela som chodiť do otcovho ateliéru ako prvá, kým prišli ostatní umyť stoly po maliaroch, natrieť päťmetrové pozadie, naučila som sa sústružiť hlavičky bábok, zakladať film do kamery, všetko... Otec však chápal, že potrebujem aj iné prostredie ako trikovú dielňu, takže mi dával väčšiu voľnosť v práci.“

Kultová Cesta do pravěku

Hoci sa dnes slovíčko kultový nadožívá, pre Zemanovu *Cestu do pravěku* sa hodí dokonale. V spolupráci s maliarom Zdeňkom Burianom totiž začiatkom päťdesiatych rokov oživil praveké príšery, aj dnes tak populárne dinosaury. Keďže filmové triky boli vtedy ešte v plienkach a o počítačových efektoch nikto ani nesníval, Zeman vymyslel kombináciu animovaných bábok, maľovaných pozadí a živých hercov. Dej príbehu je jednoduchý, sleduje štyroch chlapcov na výlete do histórie Zeme. Tento československý film z roku 1955 (!) ocenili ako najlepší detský film v Benátkach, na festivale v Manheime získal Cenu kritiky a mal svoju vlastnú verziu, ktorá sa premietala v Spojených štátoch.

VIDEO: Ukážka z filmu Cesta do pravěku (1955)

Jeden z jeho hlavných hrdinov, Vladimír Bejval spomína na tento film ako na najkrajšie dobrodružstvo, ktoré v detstve zažil. „Karbonský prales sme natáčali v hostivaňských ateliéroch, močiare na Třeboňsku, splavovanie divokej rieky na Váhu a skamenelinu trilobita som našiel na brehoch Baltu. Príbeh party, ktorá sa vydala do pravěku, nás úplne pohltil, nakoniec sme prestali vnímať aj filmový štáb okolo seba.“ To im pripomínal aj režisér Zeman. Chlapcom pripadal ako piaty člen partie.

VIDEO: Súboj dinosaurov vo filme Cesta do pravěku

Keď v roku 1993 uvádzal do kín svoj film *Jurský park* americký režisér Steven Spielberg, pre české médiá vyhlásil,

že by mal rád jednu kópiu Zemanovej Cesty do pravěku, lebo tohto režiséra má vo veľkej úcte. Tento film bol veľmi obľúbený vo viacerých krajinách, milovali ho v Japonsku, Fínsku, Nemecku, Poľsku, Francúzsku, i v Spojených štátoch, ktoré uviedli vlastnú dabovanú verziu v roku 1966 a o rok neskôr aj televízny seriál.

Majster fantázie

Rozoberať Zemanove filmy by sa dalo donekonečna, ale rozhodne by sme nemali zabudnúť na jeho geniálne spracovanie dobrodružných románov Julesa Verna. *Vynález zkázy* preslávila absolútna štylizácia podľa rytín z originálnych ilustrácií Verneho románu od Edouarda Rioua a Léona Benneta. Pri *Baronovi Prášilovi* (1961) si základ zobral opäť rytiny, tentoraz od Gustava Dorého. Výtvarno v jeho filmoch je akoby dôležitejšie než výkony hercov...

Pod jeho rukami vzniklo množstvo nádherných animovaných rozprávok a filmov, za všetky spomeňme aspoň jednu, ktorá sa opäť vymyká štandardom rozprávky pre detského diváka. Zemanov *Čarodějův učeň* (1977) na motívy knihy Gottfrieda Preusslera *Krabat*, je síce iba animovaný, bez hercov, ale jeho atmosféra je miestami desivá až hororová. Aj tento film dostal viacero medzinárodných ocenení.

VIDEO: Ukážka z animovaného filmu Čarodějův učeň (1977)

Nedožil sa slobody

Aj keď československé úrady väčšinou dovolili Zemanovi cestovať, aj na zahraničné festivaly, po roku 1968 nastúpil do zlínskeho štúdia nový riaditeľ, ktorý ho vydieral. Vraj ak nebude „poslúchať“, nedostane jeho dcéra Ludmila peniaze na film. Keď Karel Zeman predstavil vo Vancouveri svoj film *Čarodějův učeň*, tamojšia umelecká škola chcela, aby ich svoju techniku naučil. Navrhol, že by si mohli pozvať jeho dcéru a jej manžela, ktorí ju dokonale ovládali. Riaditeľ štúdia ako posledná inštancia však túto cestu zatrhol.

Zemanova dcéra sa nakoniec do Kanady dostala, emigrovali tam s manželom a dcérou cez Južosláviu. V branži sa im vďaka tomu, čo sa od neho naučili, nesmieme darilo a jeho dcéra sa dnes venuje prevažne ilustrácii kníh. Ako trpký koniec vyznieva spôsob, akým sa v kanadskej emigrácii dozvedela o smrti svojho otca. Pre Instikt o tom povedala: „Bolo to strašné. Môj šéf v Národnom filmovom štúdiu raz ráno priniesol francúzske noviny a hovorí: Ty, neviem, či je to pravda, ale tu je článok o tvom otcovi. Písali, že 4. apríla 1989 zomrel Karel Zeman.“ S otcom sa zhovárala týždeň pre jeho smrťou a tvrdil jej, že už veľmi skoro ho bude môcť prísť navštíviť. Mama jej otcovu smrť neoznámila, pretože jej nechcela komplikovať život. Vedela totiž, že by dcéra aj tak do socialistického Československa pricestovať nemohla.

Rok Karla Zemana, ktorým si v Česku pripomínajú sté výročie jeho narodenia, je plný rôznych výstav, aj v zahraničí. Bratislavská Bibiana k spomienke na mága filmového umenia, pri ktorého filmoch vyrastalo viacero generácií, pripravila veľkú výstavu *Fantastický svet Karla Zemana*. Začala sa pred pár týždňami a cestu do jeho filmovej ríše ponúka až do 30. januára budúceho roka.

Autor:

Zuzana Mezenecová

Súvisiace články

[VÝLET DO HISTÓRIE: Maliara Zdeňka Buriana preslávil pravek](#)

[VÝLET DO HISTÓRIE: Stan Laurel by dnes bol vďačným sústom pre bulvár](#)

[VÝLET DO HISTÓRIE: Držiteľ prestížnych cien bol na čiernej listine](#)

[VÝLET DO HISTÓRIE: Zabila ho pokútna operácia v Mexiku](#)

© 2010 Ringier Axel Springer Slovakia, a.s. Autorské práva sú vyhradené a vykonáva ich vydavateľ. Spravodajská licencia vyhradená.

Podmienky poskytovania a využívania online služieb vydavateľstva Ringier Axel Springer Slovakia, a.s.

ringier
axel springer

